БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетингеи

1954 ЯНВАРЬ 30 СУББОТА № 22 (2959)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чыылдырганы машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязында (1 арын).

Тыва автономнуг области хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаннаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (2 арын).

Участоктарның соңгулда комиссияларынга кандидаттар депшидишкини (2 арын).

М. Серен-Доржу. — МТС-те специалистер болгаш механизаторлар-биле ажылдың дуржулгазындан (2 арын).

1954 чылдың январь 25-те дөрт күрүвелериниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралынга В. М. Молотовтуң медеглели (3—4 арыннар).

Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралының ажытынганы (4 арын).

1953 чылда Венгрияның улус ажыл-агый планының күүселдезиниң түңнелдери (4 арын).

Чилиниң найсылалының хөй ниитизиниң хуралы (4 арын).

Көдээ черлерге кино көргүзүүн шиитпирлии-биле экижидер

Эртемниң болгаш техниканың шылгарангай чедишкиннерин үлетпүрге база көдээ ажыл-агыйга нептередип, оларны массага чедингири-биле пропагандалаарынга бистиң кино уран-чүүлүвүс чугула рольду ойнап турар. «Совет эрге-чагырганың холунга кино кончуг улуг болгаш үнелеп четпес күш болур» деп, Владимир Ильич Ленинниң бедик үнелели ооң-биле бадыткатынып турар. Совет улус бодунуң кино уран-чүүлүнге кызыгаар чок ынак. Ооң кижизидикчи, мобилизакчы саңдары ажылчы чонну коммунизм тургузуушкуну дээш маадырлыг, чогаадыкчы ажылче улам-на сорук киирип турар.

Бистиң чуртка көдээ ажыл-агыйның улам ынайгы күчүлүг көдүрлүүшкүнүн хандырар талазы-биле СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң үндүрген шиитпирлери совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин хайындырып, ооң изиг деткимчезин алган.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйның моон соңгааргы шапкын хөгжүлдезин хандырары-биле Коммунистиг партияның бо салган сорулгаларын амыдыралга чедишкинниг боттандырарынче хоорай, көдээниң ажылчылери боттарының бүгү күжениишкиннерин ам бүрүнү-биле угландырган.

Колхозчу тараачыннарның, МТС, совхозтар ажылдакчыларының көдээ ажыл-агый талазы-биле билиглерин калбартырынга совет киноматографияның чогаадып үндүргүлээн хей сакныг документальдыг кино-чуруктары биче эвес рольду ойнап турар.

Бистиң областың киноточкалары көдээ ажыл-агыйның хөй-хөй кино-чуруктарын алган. Олар колхозчу тараачыннарның, механизаторларның ортузунда улуг соңуургалы болдуруп турар. Ылаңгыя көдээ ажыл-агый культураларындан бедик дүжүт алырының агротехниктиг хемчеглериниң, хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының ролюн пропагандалап турар кино журналдарны олар улуг хандыкшыл-биле көрүп турарлар.

Уран-чечен болгаш документальдыг кино-чуруктарны чон ортузунга үзүктел чокка пропагандалап, сеазустарны организастыг болгаш техниктиг бедик деңнелге эрттирип турар кино ажылдакчылары область эвээш эвес. Чижээ, Чаа-Хөлдүң турум киномеханиги эш Лапшаков, Таңдының Дүргенде турум кино механиги эш Бабкин, Эрзин районда киномеханик эш Ойдар, болгаш өскелердаа чоннуң мурнунга ак-сеткилдиг бараан болуп, оларның хүндүткелин чаалап шыдааннар.

Область кино четкизиниң мурнукузундан дыка калбарганы, чамдык колхозтарда болгаш ажылчын суурларда турум киноточкаларының тургустунганы, сөөлгү үениң улам болбаазын кино аппаратураларының хөйү-биле алдынганы области, ылаңгыя көдээ черлерге кино көргүзүүн экижидер талазы-биле культура эргелелинге таарымчалыг байдалды берип турар. Ынчалза-даа эргелелдиң удуртукчулары, культура-чыдыышкынның чер-черде ажылдакчылары, ооң иштинде киномеханиктер ол таарымчалыг аргаларны чөп ажыглавайн, боттарының ажылын партия-биле чазактың салып турар негелделеринге дүүштүр шиитпирлиг ёзу-биле эде тургуспайн турарындан чурттакчы чонга кино көргүзүүнде улуг четпестер амдыгаа чедир үргүлчүлевишаан.

Чер-черге киносеанстарның организастаашкыны тайылбыр-массалыг ажыл-биле үдетинмейн, репертуар таарымчалыг чогаатынмайн турар. Чамдык районнарның көдээ черлеринде кино көргүзүү экижиирден туржук, улам дорайтаан. Ылаңгыя Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Чөөн-Хемчик болгаш Өвүр районнарның ырак сумуларынга кино көргүзүүн 3 айдан чартык чыл чедир үзүктелдирип турарының хомудал негелделери солуннарга хөй удаа үнүп келген. Ол ышкаш өскедаа районнарның көдээ черлеринге кино чүгле үзүктелиишкинниг эвес, харын техника талазы-биле дыка улуг четпестерлиг көргүстүнүп турар.

Көдээ ажыл-агый кинофильмнериниң талазы-биле область чарлатынган кинофестивальдың чорудулгазында база улуг четпестер бар. Кинопрокаттың область конторазы чер-черде киноточкаларын көдээ ажыл-агый фильмнери-биле четче хандырбайн, харын оларның орнунга даштыкының чавыс идеялыг, көдээ чонга ужуру билдинмес кино-чуруктарын чорудары-биле кызыгаарлатынып келген.

Чурттакчы чонга, ылаңгыя көдээниң ажыл-ишчилеринге кино көргүзүүнде улуг-улуг четпестер болза, идеологтуг ажылдың ол чүгула кезиин СЭКП-ниң райкомнары, райкүүскомнар мурнукузу хевээр-ле чедир үнелевейн турарын, а областың культура эргелели, ооң кинофикация киидизи удуртулганың канцеляржы методундан мынчага уштунмаанын тодаргай херечилеп турар.

Партияның XIX съездизиниң база СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң негээнин ёзугаар чурттакчы чонга кино көргүзүүн үндезинин-биле экижидер төлээде, аңаа ёзулуг партийжи дириг удуртулганы доктаамал хандырар херек. Маңаа хамаарыштыр чүнүн-даа мурнунда кино ажылдакчыларының ортузунга партияның полит-кижизидилгелиг ажылын экижидер, ажылга харыысалгазын бедидер, контрольду күштелдирер херек.

Областың культура эргелели, ооң кинофикация киидизи көдээ черлерде киноточкаларга улуртулганың стилин дарый эде тургузуп, райкинофикация киидистериниң, тус-тус киномеханиктернің хүн-бүрүдеги практиктиг ажыл-чорудулгазынга боттуг дузаламчыны күштелдирбишаан, киносеанс бүрүзү каяа-даа бедик деңнелге организастатынган, көргүстүнзе чогуур кино-чуруктар оларның утказынга хамаарышкан тайылбырмассалыг ажыл-биле үргүлүү үдетинген турарын чедип алыр ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар белеткели ам бүгү чуртта, ооң иштинде бистиң областа улам калбарган. Бо чугула политиктиг кампанияның үезинде соңгукчуларның ортузунга киносеанстарны үзүктел чок организастаар, ынчангаш совет кино уран-чүүлүнүң дузазы-биле чоннуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин улам хайныктырар чорук кино ажылдакчыларының амгы чугула сорулгазы.

Кино көргүзүүнүң репертуарына көдээ ажыл-агый, эртем-бойдустуң кино-чуруктарын, документальдыг кино журналдарны көвүдеир, ооң-биле ам чоруп турар кинофестивальдың чедишкиниг үргүлчүлээшкинин хандырар херек.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар кылдыр

Киевке тиилелге арказының ең өкі төлевилелинге конкурс

КИЕВ. Ажылчы чоннар депутаттарының Киев хоорай Совединиң күүскому болгаш Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында архитектура херектериниң талазы-биле эргелел чери база Украинаның совет архитекторлар Эвилели Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар кылдыр тиилелге арказының ең өкі төлевилелин тургузар дээш конкурсту чжытканын чарлаан.

Ону Москвадан Киев чедир оруктуң Киевче кирген чериниң чанынга тургузар.

Тиилелге арказының уран-чечен сиилилгезинге шылгарангай төөгүлүг болуушкун—Украинаның Россия биле катап каттышканы, Украин болгаш орус улустарның акы-дүңмалышкы эвилели болгаш бузулбас найыралы, коммунизм тургузуушкунунга украин улустуң чедишкиннери көргүстүнген турар ужурлуг.

Ең-не өкі төлевилелдерге акша шаңналдарны доктааткан. Конкурсче төлевилелдер киирериниң хуусаазы 1954 чылдың март 30-ге чедир.

(СЭТА).

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чыылдырганы машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

Январьның 26-да Москвага, Кремль Ордузунуң Улуг залынга СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чыылдырганы машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы бодунуң ажылын үргүлчүлээн.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри И. А. Бенедиктовтуң—СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын болгаш «Машина-трактор станцияларының ажылын улам ыңай экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң база СЭКП ТК-ның доктаалын күүседип турарының дугайында илеткелин чугаалажып турган.

Санал бергеннер СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга оларның кылып чорутканы практиктиг хемчеглериниң дугайын чугаалап, боттарының ажылының дуржулгазын солчуп, четпестерни шүгүмчүлеп, машина-трактор станцияларының болгаш чер органнарының ажыл-чорудулгазын экижидер талазы-биле саналдарны киирип турганнар.

Узбек ССР-ниң Шахрисябзск МТС-тиң директорунуң оралакчызы эш **Бедросов** санад берген. Хөвеңниң болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүнүң өскени-биле колхозтарның орулгалары кайы хире өзүп, колхозчуларның материалдыг байдалы кайы хире бедип турарын херечилеп турар фактыларны ол көргүскен. Эш Бедросов хожудап каап турар колхозтарны мурнакчыларның деңнелинге чедир тыртарынга машина-трактор станцияларының ап чорулуп турары хемчеглериниг дугайын чугаалаан. МТС хожудап турар колхозтарга ең эки механизаторларны болгаш агрономнарны быжыглаан, колхозтарның удуртур кадрларын шилип алырынга, материал-техниктиг курлавырларны ең эки ажыглаарынга дузалаан.

Татарияда ең улуг МТС-терниң бирээзи Октябрь МТС-тиң көл зоотехниги эш **Идрисов** ниитиниң мал ажылын көдүрериниң талазы-биле станцияның ажылының дугайын чугаалаан. МТС-тиң ажылдап берип турары бүгү колхозтар мал ажылын хөгжүдериниң күрүне планын малдың бүгү үзүүнүүнүң талазы-биле күүсеткен, мал ажылының продукцуларын дужаар талазы-биле күрүнебиле үзе санашкан. Чем-суур базазын ең дүрген тургузар сорулга-биле сиген тарылгазы улгадып турар, колхозтар мал чеми тыкваларны болгаш мал чеми капусталарны тарыырын эгелээн.

—Татарияның механизаторлары СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин чедишкиниг күүседир дээш күштерин харамнанмастар—деп эш Идрисов чугаалаан.

—Совет Латвияның колхозчулары партияның ТК-зының сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин көдээниң ажыл-ишчилериниң болгаш бүгү совет улустуң материалдыг база культуралыг чаагай чоруун бедидериниң дугайында улуг сагыш-салыышкыны кылдыр хүлээп алган—деп «Центиба» колхозтуң даргазы эш **Каулиньш** чугаалаан. Эш Каулиньш сүтүн бедик саап алыышкыны ап, чаш малдың улуг өзүлдезин чедип ап турар мурнакчы колхозчуларның дугайын чугаалаан. «Центиба» колхозтуң колхозчулары бо чылын көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн улам бедидери, бүгү колхозка инек бүрүзүнден ортумаа-биле 3400 килограмм сүт саап алыры, төрүүр хаван бүрүзүнден 23 хаван оолдарын алыры дээш демисежип турарлар.

Көдээ ажыл-агый будурулгезин шыңгыы көдүрериниң талазы-биле сорулгаларны чедиишкиниг шиитпирлээринге кол рольду мурнакчы дуржулганы пропагандалаары болгаш колхозчуларның агротехниктиг өөредилгези ойнаарын Гродненск МТС-тин (Белорус ССР) кол агроному эш **Швец** демдеглээн.

Ам станцияның зоназының бүгү колхозтарында үш чылдың агротехниктиг курстары ажылдап турар, ында 699 кижи өөренип турар. Агротехниктиг өөредилгеге улуг дузаны колхозтарда доктаамал ажылче келген тускай эртемниглер көргүзүп турар.

Эш Швец МТС-ти тракторларга артык кезектер-биле болгаш инструментилер-биле хандырарын чуруумчударының эргежок чугулазының дугайын чугаалаан.

Киргиз ССР-ниң бирги Араванск МТС-зиниң директору эш **Чертков** станцияның ажылдап берип турары колхозтарның экономиказының чылдың-на өзүп турарының дугайын чугаалаан. Ооң ажылдап берип турары алды колхозтарының үлетинмес фондулары 8 миллион ажыг рубль болган. Колхозчуларның орулгазы база бедип турар. 1953 чылда ол колхозтар дөрт клубтарны, үш уруглар яслилерин, 12 мал кажааларын түдүп, хөй автомашиналарны садып алганнар. Ам станция механизатор кадрлар-биле бүрүн четчелетинген, бүгү доктаамал ажылчыннарның чартыктан хөй кезии ийи-үш мергежилдерни шиңгээдип ап турар.

Эш Чертков көдээ ажыл-агый машиналарының чогаадыкчыларынга элээн каш хомудалдарны чугаалаан. Культиваторлар, 5 корпустуг андаыннар болгаш сиген ажаар чепсекхерексел суггаттыг черлерге болгаш даглыг районнарга ажылдың байдалынга таарымча чок болуп турар.

Индирде Алтай крайның Будённовск МТС-зиниң трактор бригадазының сураглыг бригадири эш **Пятница.**

—Мен тракторист болгаш комбайнёр деп ийи мергежилди дапкырлап турар мен. 17 чыл иштинде ажылдааш, комбайн-биле 46 муң гектар черниң тараазын ажаап алган болгаш 1500 вагон ишти тарааны бастырган мен—деп ол чугаалаан. Бир эвес ону километрге шилчидер болза, мээн комбайнарым экваторлап бирден ажыг катап эрткен. Эш Пятница, ооң удуртуп турары трактор бригадазы колхозчулар-биле кады көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидери, чиитиниг мал ажылын хөгжүдери дээш канчаар демисежип турарын чугаалаан. Хөрзүнге өл-шыкты чыылдырар сорулга-биле бригада чайын-на 500 гектарга кулис тарылгазын чоруткан, ында ам бир метр кылын хар чыдып турар. Тракторларның септелгезин дооскаш, бригада өске бригадаларның сеялкалар болгаш машиналар септелгезинге киржип, колхозчуларның мал фермаларынче чем суур сеөртүрүнге, шимчедикчилерни белеткеп тургузарынга дузалажып, өске-даа ажылдарны кылып турар.

Молдав ССР-ниң Рашковск МТС-зиниң директору эш **Яловенконун** саналы чөвүлел хуралдың киржикчилериниң улуг соңуургалын болдурган. Станцияның ажылдап берип турары колхозтар тараа культураларының болгаш тарымал тооруктуң дүжүттүүнүң талазы-биле 1955 чылга планнатынган деңнелди 1952 чылда-ла чедип алган деп ол чугаалаан. Колхозтарда бүгү хову ажылдарының 96 хуузун МТС механизастаан.

Механизатор кадрларның бедик мергежилдии станцияның машина паркын эки техниктиг байдалга тургузарын болдуруп турар. Трактористерниң 82 хуузу бирги чергениң категориялыг, а бүгү кожукчулар трактористиң мергежилин чедип алган. Механизатор бүрүзү үш-дөрт тускай эртемнерлиг.

—Көдээ ажыл-агый будурулгезиниң нарын чоруу билиглерни үргүлчү бедидерин негеп турар. Будурулге фуикцияларын күүсетпишаан, олла уеде өөренир арга турбас дээр янзылыг бодал МТС-терниң чамдык удуртукчуларында бар. Ол шын эвес—деп эш Яловенко медеглээн. Мен будурулгеден хоорулбайн турган, институтту дооскан мен, а ол ышкаш будурулгеден хоорулбайн турган кандидат диссертациязын камгалаан мен.

Маленков аттыг колхозтуң (Таджик ССР) даргазы эш **Бурунов** бодунуң саналынга Таджикистанның колхозчулары СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлериниге тодаргай ажыл херек-биле канчаар харыылап турарының көскү чижектерин чугаалаан. Бо чылын Маленков аттыг колхозка картофель болгаш ногаалар тарыыры ийи катап калбарар, ол ышкаш мал чеми корнеплодтарның база силос культураларының тарылгазы улгадыр. Үлетинмес фондуга үш миллион рубльди үндүргеш, артель электри станциязының, мыйыстыг бода малга механизасчыткан ферманың, теплицаның болгаш өскелериниг-даа тудуунче кирген.

Оратор ооң ыңай хөвең өстүрериниң талазы-биле бодунуң колхозунуң чедип алган үүлдериниң дугайын чугаалаан. Эрткен чылын 970 гектар черниң гектар бүрүзүнден 38,5 центнер чиг хөвең чыып алдынган. Хөвеңни аразы чоок одуруг аралап сырыйландыр тарыыры улуг артык ажык дузалыын мурнакчы артельдериниң практиказы көргүскенин эш Бурунов онзалап демдеглээн. Ындыг турбуже, көдээ ажыл-агый органнары ол дуржулганы херекке албайн турар болгаш МТС-че аразы ырак одуруг аралап ажылдап кылырынга таарыштырган машиналарны чорударын үргүлчүлеп турар деп ол чугаалаан.

Москва области Молотов аттыг колхозтуң даргазы эш **Пузанчиков** бодунуң саналын мал ажылының капитал тудуунуң болгаш комплексилиг механизациязының айтырыгларынга тураскааткан. Үш чылдың иштинде мал кажаалары тударынга колхоз ийи миллион үш чүс муң рубльди чарыгдаан. Колхозта чем-суурну белеткээри, суг дамчыдылгазы, инектерни суггарары болгаш саары механизастатынган. Мал чемгерер цех тутунган, ында чем-суурну болбаазырадып хуулдурарының бүгү чорудулгалары организастатынган, хол-биле кылыр күш-ажыл чок кылдынган. Инек саар зал деритинген.

—Ынчалзажок, механизацияның чамдык айтырыглары шиитпирлетинмейн артып калып турар. Силос башнязынга механиктиг дүжүрүлге кылыр машина, чем-суурларны болбаазырадып хуулдурар, корнеплодтарны чуур болгаш хээр, концентраттарны белеткээр талазы-биле чамдык чорудуушкуннарны күүседирин солуур машиналар ам-даа чок.

Эртенги хуралга Краснодар крайның Платнировск МТС-зиниң директору эш **Трошкина**, академик **Свиршевский**, Эстон ССР-ниң Лапласск МТС-зиниң директору эш **Паллав**, Омск области партияның Ульяновск райкомунуң секретары эш **Надеждина**, Туркмен ССР-ниң көдээ ажыл-агый министри эш **Алиев**, Херсон областың Громовск МТС-зиниң кол инженери эш **Толчин** олар база санал бергеннер.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыылдырылгазының соңгулдаларының талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының бир дугаар хуралы бо чылдың январь 25-те болуп эрткен.

«ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» негелделерин ёзугаар Төп соңгулда комиссиязының мурнунда салдынып турар сорулгаларны Төп соңгулда комиссиязының даргазы эш Н. М. Шверник дыннаткан.

Соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң 38 үүлүн ёзугаар Төп соңгулда комиссиязы соңгулда документилериниң формаларын: Эвилелдиң Совединге соңгулдаларның талазы-биле соңгулда бюллетеньнерин (ак өңнүг); Эвилелдешкен республикалардан Националдар Совединге соңгулдаларның талазы-биле соңгулда бюллетеньнерин (ак-көк өңнүг); автономнуг республикалардан, автономнуг областардан азы национал округтардан Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле соңгулда бюллетеньнерин (өкпе өңнүг); депутаттарга кандидаттарны регистрастаарының дугайында Округтуң соңгулда комиссиязының протоколунуң формазын; Участоктарның болгаш Округтарның соңгулда комиссияларының бадылаашкын протоколдарының формаларын болгаш Эвилелдиң Совединге база Националдар Совединге депутаттарның соңгуттурган дугайында шынзыдылгаларның формаларын доктаадып тургускан.

Соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң 38 база 56 үүлдерин ёзугаар Төп соңгулда комиссиязы соңгулда комиссияларының таңмаларының хевирлерин көрген болгаш доктааткан, а ол ышкаш соңгулда хааржактарының хевирлерин доктааткан.

Округтарның соңгулда комиссияларының ажылынга дуза көргүзер сорулга-биле Эвилелдиң Совединге болгаш Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Округтарның соңгулда комиссияларынга чорудар чагааның текстизин Төп соңгулда комиссиязы хүлээп алган. «ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның дугайында Дүрүмнүң» негелделерин ёзугаар Округтарның соңгулда комиссияларының мурнунда салдынып турар кол сорулгаларны ол чагаада бижип турар.

Төп соңгулда комиссиязының Округтарның соңгулда комиссияларыбиле база Округтарның соңгулда комиссияларының Участоктарның соңгулда комиссиялары-биле харылзааларын тургузарының дугайында айтырыгны болгаш өске-даа айтырыгларны комиссияның хуралынга чугаалажып көрген.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНДАН ДЫННАДЫГ

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының адреси:

Москва хоорай, Пушкин кудумчузу, Эвилелдер Бажыңы, 8 дугаар подъезд, телефон № Б 9—63—74.

Парлакчыларның көргүзүглери

Областың культура эргелелиниң типографиязының Кызыл туктуг парлаар салбырының парлакчылары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга алдар кылдыр социалистиг чарышты калбартып турар.

Салбырның стахановчу болгаш мурнакчы парлакчылары ажыл нормазын хүн-бүрү ажыр күүседип турарлар. Чижээ: Пономарева—140—150 хуу, Якунина—140—160 хуу, Маландина—150—210 хуу, Сорокина—140—160 хуу, Чищули—160—190 хуу күүседип турарлар.

Парлаар салбырның мурнакчылары ам февраль айның планын күүседип турар.

СОҢГУЛДАЛАРГА УТКУШТУР

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң Ак-Туругда Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы январь 25-ке чедир 700 кубометр тудуг материалын белеткээш, колхоз төвүнде 45 кубометрни дүжүрүп алган. Тайгада белеткээн ыяшты 16 кижи 20 аъттар-биле машина оруунче киир сөөртүп турар.

Булуң-Теректe Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы сөөлгү хүннерге чедир 500 кубометр тудуг материалын белеткээн болгаш 15 кубометр ажыгны колхоз төвүнде дүжүрүп алган.

Участоктарның соңгулда комиссияларынга кандидаттар депшидиишкини

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле участоктарның соңгулда комиссияларынга кандидаттар депшидиишкиннери областта эгелээн.

Улуг-Хем районда 14 соңгулда участоктарын тургускан. Колхозтарда, албан черлеринде болгаш организацияларда участоктарның соңгулда комиссияларынга кандидаттар депшидиишкининиң талазы-биле хуралдар эрттип турар. Ажылчы чоннар эң эки колхозчуларны, бүдүрүлгечилерни, көдээ интеллигенцияның төлөлекчилерин депшидип турар.

Ленин аттыг колхозтуң колхозчулары Көк-Чырааның соңгулда участогунуң участок соңгулда комиссиязынга эң эки колхозчу херээженнерниң бирээзи Монгуш Тангыр-ооловна Папыйны депшиткеннер. Райпонуң хуучу кежигүннериниң ниити хуралындан ол-ла соңгулда участогунуң комиссиязынга Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү К. Тамдың-оолду идип үндүрген. Көк-Чыраа сумузунуң профэвилел организациязы участоктуң соңгулда комиссиязынга ол колхозтуң агроному Ф. Н. Сагаяковту депшиткен.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарында, үлетпүр бүдүрүлгелеринде, машина-трактор станциязында ажылчы чоннарның хуралдары эрттип турар. Ол хуралдарга ажылчы чоннар боттарының эң эки төлөлекчилерин участоктарның соңгулда комиссияларынга депшидип турар.

Автотранспорт конторазының коллективи Чадааның № 1 соңгулда участогунуң соңгулда комиссиязының составынга Василий Петрович Сидоренковту депшидип үндүрген. Нефть базаның коллективи ол-ла комиссияга В. Г. Бобылевти сүмелээн.

Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Кызыл-Чырааның № 12 соңгулда участогунуң соңгулда комиссиязының составынга О. Чаш-оолду депшиткен. Партия организациязынан С. Тагба-Торжу депшитирген.

* * *

Каа-Хем районнуң «Большевик» колхозунуң кежигүннериниң хуралындан чылгычы Төтпе Бүрен-Бай-Хаактың соңгулда участогунуң соңгулда комиссиязынга депшитирген. № 29 соңгулда округунуң комиссиязының составынга К. Мынма депшитирген.

* * *

Участоктарның соңгулда комиссияларының составтарынга кандидаттар депшидиишкиннери Эрзин районда улуг көдүрлүүшкүн-биле эрттип турар.

«Сталинчы орук» колхозтуң кежигүннери участоктуң соңгулда комиссиязынга колхозчу К. Намчынны депшиткен. Комсомол организациязының ниити хуралындан колхозчу Н. Дүктенниң кандидатуразын идип үндүрген.

Участоктуң соңгулда комиссиязының составында колхозчу М. Баир, санакчы С. Сотпа, башкы А. Ноозун, медпункт эргелекчизи А. Рычкова, колхоз даргазы К. Аракчаа олар ол ышкаш депшитиргеннер.

* * *

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунда партия эге организациязының хуралындан СЭКП кежигүнү Шойдаң Монгушту Кызыл-Мажалыктың соңгулда участогунуң соңгулда комиссиязынга депшидип үндүрген.

Башкылар коллективинден ортумак школаның башкылары болгаш ажылчын, албан хаакчыттарының ниити хуралындан область Соведниң депутады болгаш школаның мурнакчы башкызы Валентина Аракчааны Кызыл-Мажалыктың соңгулда участогунуң соңгулда комиссиязынга депшиткеннер.

* * *

Бии-Хем районда «Кызыл сылдыс» колхозтуң колхозчуларының ниити хуралындан колхоз фермазының алдарлыг малчыны, идепкейлиг хөй-ниитичи Бичи-уруг Эрентоевна Маадыны Ленинка суурнуң соңгулда участогунуң соңгулда комиссиязынга депшиткен.

Тудуг ыяжының белеткели

1954 чылда тудугларның планын күүседир сорулга-биле Эрзин районда «Коммунизмче орук» колхозтуң кежигүннери тудуг ыяжының белеткелин кидин-не чорудуп турар. Бо чылдың тудугларынга 2000 кубометр чудуктар херек.

Тудуг бригадазы 500 кубометр чудуктарны кезип белеткээн болгаш ооц иштинден 1200 чудуктарны тудутга кирери-биле белен кылдыр чонуп белеткээн. Ам сорулга болза, план ёзугаар хереглетинип турар тудуг ыяжын кыска хуусаада кезип алыр болгаш кестинген ыяшты шуптузун тудуг шелдеринге дүрген сөөртүп чедирер дээш кызымак ажылдаары болур.

Тудуг ыяжының белеткелинде 62 колхозчулар ийи бөлүк болуп алган ажылдап турар.

Ш. ДУКАР.

Часкы тарылгага белеткелди хүн-бүрү күштелдирер

Белеткел эки

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыры-биле Чөөн-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң хову бригадазы часкы тарылгага элээн чедиишкинниг белеткенип турар.

Тарылга шөлдеринде 400 тонна ажыг өдекти болгаш 25 тонна хүлдү төп белеткээн. Бригаданың 90 ажыг кежигүннери колхозтуң баштаар чериниң планын ёзугаар 100 гектар черге хар оваалаашкынын чоруткан. База Мойналыкта болгаш Кара-Сугда суггарылга бугаларының дөстерин быжыглап, довурак-биле чалдай төп турар.

Бо чылдың январь 20-ге чедир 3 андазыннарны, 22 илиирлерни болгаш аттың 40 хомуттарын, элээн хөй тергелерни болгаш өске-даа чепсек-херекселдерниң септелгезин доосканнар.

110 тонна үрезиниң арыглаашкынын база 6 метр узун дурттуг парник тудуун чоокку хүннерде доозар дээш шалыпкын ажылдап турар. Колхозтуң комсомолчулары эш-тер Бораш, Барың, Бичии-уруг олар үрезин арыглаашкынының талазы-биле мурнакчы болуп, хүн нормазын 150 хуудан кудулатпайн турар.

М. СЕВЕН.

Бедик дүжүт дээш

Улуг-Хем районнуң Хайыраканда Калинин аттыг колхозтуң колхозчулары 1954 чылдың часкы тарылга белеткелин чедиишкинниг чорудуп турар. Ол колхоз бо чылын тараа культураларының үрезинин арыглап доосканн. Үрезин арыглаар ажылга № 1 хову ажылының бригадазында комсомолчулар Долчанмаа, Мартык-оол олар эки ажылдап, хүн нормазын 120 хуу күүседип турар.

Часкы тарылгага чепсек-херекселдерни септээр ажылды № 2 хову ажылының бригадазы (бригадири эш Буян-оол) чедиишкинниг чорудуп, 14 андазынны, 34 илиирниң болгаш 28 хомуттуң септелгезин доосканн.

М. БАГАЛДАЙ.

Барыын-Хемчикте Ворошилов аттыг колхозта

Хову бригадазының үрезин арыглап турар бөлүү эш Манчыңның удуртулгазы-биле арткан 60 тонна кызылтастың, 10 тонна арбайның арыглаашкынын февраль 5-те доозарын хүлээнип, шалыпкын ажылдап турарлар.

Колхозтуң улуг дарганы эш Оттук-оолга удурткан септелге мастерскаязының дарганнары андазын, илиирлер болгаш өске-даа чепсек-херекселдерниң септелгезин февраль 10-да доосканш колхозтуң баштаар черинге акт ёзугаар дужаап бээрин хүлээнгеннер.

Х. ДОПЧАА.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Чарлыгы

(Уланчызы. Эгези № 20 (2957) «Шын» солунда)

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

19. **Сат** Ханды Мандааевна—Өвүр районнуң Хандагайты көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
20. **Севильбаа** Салчак Тамба—Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчузу.
21. **Сүмбүрбаа** Түлүш Ойдуповна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
22. **Тадар-оол** Базан Канчыр—Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
23. **Түлүш** Докпак Даржааевна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
24. **Түлүш** Ханмаа Чадамбаа—Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
25. **Тумат** Норжаа Сундуйовна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
26. **Тюлюш** Норбужук Ламаевна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
27. **Тюлюш** Севек Дуванчаповна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
28. **Тюлюш** Севелбаа Докпутовна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
29. **Тюлюш** Хемерек Уртукай—Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
30. **Фомина** Мария Максимовна—Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайда ажылдакчы.
31. **Хертек** Бичен Сюрюн-оол—Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
32. **Часкал** Хомушку Сендиваа—Бай-Тайга районнуң Тээли көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
33. **Шалбырак** Дарыймаа Успун-ооловна—Өвүр районнуң Саглы көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
34. **Шожал** Чашпан Чунгуйовна—Бай-Тайга районнуң Меген-Бүрен көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Айызаң** Чаман Чыдымчаповна—Бай-Тайга районнуң Мугур-Аксы көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
2. **Балчый-оол** Хөпеек Шыраповна—Кызыл районунда башкы.
3. **Донгак** Бырынмаа Чындыковна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
4. **Донгак** Дочуң Калзановна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
5. **Донгак** Дыртый Чусумаа—Өвүр районнуң Дус-Даг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
6. **Донгак** Карак Сонамовна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
7. **Донгак** Оюмаа Акаажыковна—Бай-Тайга районнуң Мугур-Аксы көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
8. **Донгак** Самыя Успун-Сюрюновна—Бай-Тайга районнуң Меген-Бүрен көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
9. **Түлүш** Сандан Онгайтановна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
10. **Дырык** Сенденмаа Лопсановна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
11. **Иргит** Мандырга Кара-Сенбил—Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
12. **Казанцева** Аграфена Савельевна—Каа-Хем районнуң ВЛКСМ райкомунуң аппарадының ажылдакчызы.
13. **Күскел-оол** Севилбаа Адыяовна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
14. **Куулар** Анзат Санчатовна—Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
15. **Куулар** Долчан Бадыкайевна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
16. **Куулар** Чунгулчек Бежендейовна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
17. **Кыргыс** Ыйчыл Дойлуовна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
18. **Лубошникова** Пелогея Трофимовна—Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
19. **Маады** Намчыл Ойдуповна—Туран хоорайда өг-бүле ээзи.
20. **Манзынмаа** Серенмаа Идам—Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң колхозчузу.
21. **Моге** Херел Балчыровна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
22. **Монгуш** Белбаа Чульдумовна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
23. **Монгуш** Даваа Бора-Хоовна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
24. **Монгуш** Кара-Күске Оскуровна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
25. **Монгуш** Мандан Агбааповна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
26. **Монгуш** Оржунмаа Чамыяновна—Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
27. **Монгуш** Чанчатпаа Кончук-Караевна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
28. **Ондар** Анайкөк Мандайовна—Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
29. **Ооржак** Соскалбай Чымбаевна—Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
30. **Ооржак** Сүрүнмаа Тембиреловна—Өвүр районнуң Саглы көдээ Совединде колхозчу.
31. **Орлова** Ольга Михайловна—Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
32. **Осур-оол** Сюден Хапылановна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
33. **Охотникова** Анна Андреевна—Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайда өг-бүле ээзи.
34. **Саая** Ажиймаа Очуровна—Өвүр районнуң Саглы көдээ Совединде колхозчу.
35. **Саая** Чысын Кужууовна—Өвүр районнуң Саглы көдээ Совединде колхозчу.
36. **Салчак** Долгар Капышоловна—Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозтуң колхозчузу.
37. **Севилбаа** Донгак Сарыг-ооловна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
38. **Сендажы** Мария Майыдыовна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
39. **Серенмаа** Зина Натсык—Эрзин районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң колхозчузу.
40. **Суван** Соян Чымбуу — Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң колхозчузу.
41. **Түлүш** Норзумаа Базыровна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
42. **Түлүш** Уйнукай Сундуйовна—Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
43. **Түлүш** Хандынмаа Чулдум—Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
44. **Тюлюш** Анчымаа Даржааевна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
45. **Тюлюш** Черликпей Самбаевна—Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозунуң колхозчузу.
46. **Черепанова** Ульяна Терентьевна—Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
47. **Чыргал** Анай Сандаковна—Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
48. **Чысынмаа** Ховалыг Оскуровна—Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
49. **Эрес-оол** Барынмаа Шырапаевна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

(Уланчылыг).

МТС-те специалистер болгаш механизаторлар-биле ажылдың дуржулгазындан

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң сентябрь Пленуму МТС-терге болгаш колхозтарга специалистерни быжыглап, механизатор кадрларны МТС-ниң доктаамал ажылдаар кадрлары болдурар деп айыткан. Сентябрь Пленумунуң көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында доктаалын Бай-Тайга районнуң специалистери болгаш механизатор кадрлары улуг өөрүшкү-биле хүлээп алгаш, ол доктаалды амыдырал кырынга боттандырып турарлар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн бүрүде ада сагыш, садыышкынының аныызында бистиң районнуң колхозтары четчир санныг специалистер-биле быжыглатынган. Агрономнар, зоотехниктер болгаш мал эмчилери боттарының тускай эртемнериниң аайы-биле колхозтарда быжыглатынган болгаш боттарының арга дуржулгазын амыдырал кырында боттандырып турар.

Сталин аттыг колхозта агроном эш Сидоркин, «Мурнакчы» колхозта эш Макаренко, «Тиилелге» колхозта эш Адаменко боттарының хамаарышкан колхозтарының баштаар черлеринге практиктиг дузаны хүн-бүрү көргүзүп, часкы тарылганы кыска хуусаада бедик агротехниктиг деннелге эрттирер дугайында хемчеглерни ап турарлар. Колхозтарга часкы тарылга кампаниязын эрттиреринің планын кылгаш, аңаа киржир кижи күжүн, ат күжүн болгаш трактор күжүн айыткаш, тарылганы доозар хуусааны тодаргай айтып планнаанар. Эң ылангыя колхозтарга картофель болгаш ногаа культураларын калбартырынга кол кичээнгейни салып, ол культураларның олуртур черин агрономнар шилээш, ооц кажаазын тудуп турар болгаш үрезиннериниң шенелделерин чорудуп турар. Сталин аттыг колхозта агроном эш Сидоркин 1954 чылда тарылга ээлчештирилгезин боттандырар дугайында эгелекчи саналын үндүрүп, ол бодунуң эгелекчи үүлүн боттандырар дээш улуг күзелдиг ажылдап турар.

Бистиң машина-трактор станциязыс мал ажылының специалистерин колхозтарга четчир санныы-биле быжыглап тургускан. Шак ынчаар специалистерни колхозтарга быжыглаан чорук ниитилештирген мал ажылын дүрген хөгжүдеринге кол идигни берип турар. Шуй сумузунда «Мурнакчы» колхозта зоотехник эш Даваалаң колхозтуң малын дүрген өстүрүп сайзырадырынга кол кичээнгейни салып, колхозтуң малчыннарының ортузунга «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын үргүлчү тайылбырлап, малчыннарга кышкы үеде малды ажаап кадагалаарын, малды тургузу чемгерериниң чурумун айтып берип, малды эртен оларладырын, хүндүс суггарарының чурумун, кежээ каш шакта кажаалаарын, мал кажаазының иштин аштап арыглаарын болгаш ооц чаңгыс аай доктаамал чылыг турарын практик кырынга өөредип турар. Эш Даваалаң мал фермаларының эргелекчилеринге хүн-бүрүде практиктиг дузаны көргүзүп, оларга мал ажылын канчаар удуртуруп, кандыг хемчеглер чорудуп тургаш малдан бедик продуктуну алырын малчыннарга үргүлчү сүмелеп турар.

Көп-Сөөк сумузунда «Тиилелге» колхозта мал эмчизи эш Еремин ниитилештирген малга халдавырлыг аарыгны болдурбас дээш бодунуң арга-мергежилин мал ажылынче күзелдии-биле угландырып турар. Эш Еремин колхозтуң малчыннарынга малдың янзы-бүрү аарыглары-биле кандыг янзылыг демисежирин, аараан малдарны ажаап чемгерерин, мал төрээнде ооц чаш төлүн хүлээп алгаш ону чемгерерин болгаш төрээн малдарны тускай чемгерип ажаарынга практиктиг дузаны көргүзүп турар. Эш Еремин ол хемчеглерни чүгле малчыннар ортузунга чорудуп турар эвес, колхозтуң удуртур кадрларның ортузунга база чорудуп турар.

Колхозтарга четчир санныг специалистерни быжыглап тургусканы колхозтарында агротехниктиг болгаш зоотехниктиг өөредилгениң доктаамал ажылдаары хандыртынган. Колхозтарда агротехниктиг болгаш зоотехниктиг курстарның өөредилгезинин доктаамал эки шынарлыг чоруп турары районга моон соңгаар тараа культураларының дүжүттүүн бедидерин болгаш ниитилештирген малды өстүрүп сайзырадыры-биле кады ооц продуктулуг чоруун улгатырарынга кол күш болуп турар.

МТС-те партия эге организациязы болгаш дирекция чери специалистерни колхозтарга быжыглааш, чүгле ооц-биле кызыгаарлатынмайн турар. Колхозтарда быжыглаан специалистерниң амыдырал-чуртталгазын үргүлчү хайгаарап, олар хамаарышкан ажылын кандыг янзылыг күүседип турарын контрольдап, специалистерниң ажылында четпестерни илередип, четпестерни узуткаар дугайында оларга сүмени берип, практиктиг дузаламчыны көргүзүп турар.

Тараа болгаш өске-даа культураларның бедик дүжүттүүн чедип алыры машина-трактор станциязы часкы тарылгага эки белеткелдиг ужуражырындан бүрүн хамааржыр.

Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дүрген эки шынарлыг доозарынга механизатор кадрларны МТС-тиң доктаамал кадрлары болдурганы кол идиг болган.

Эрткен чылдарга бодаарга, бо чылын тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези бистиң МТС-те үүгээр чоруп турар. Ол механизатор кадрларны МТС-тиң доктаамал кадрлары болдурганындан, күш-ажылдың сагылга чуруму быжаан болгаш ажылдың бүдүштүү мурнукузундан улгатканындан хамааржыр. Бистиң МТС септелгениң кол методу—кезектеп кылыр арганы шилип алгаш, бүгү механизатор кадрларны мотор септээр база көдээ ажыл-агый машиналарын септээр бригадаларга үскен. Ол бригадаларның иштинде мотор септээр бригада (бригадири эш Дөңгурак), тракторларның соңгу кезектерин септээр бригада (бригадири коммунист эш Дайгыр-оол), сеялка септээр бригада (бригадири эш Көкүүлей) хүн-нормазын үргүлчү 150—180 хуу күүседип турарлар.

Бистиң механизатор кадрларывыс тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин 1954 чылдың февраль 15-те доозар дээш тус-тус бригадалар болгаш кижилер аразында социалистиг чарышты салып алган улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турарлар. Септелгени февраль 15-те доосканш, ССРЭ-ниң Дээди Совединин соңгулдаларының хүнү—март 14-те септелгениң, часкы тарылга белеткелинин шенелде үнүүшкүнүн кылыр бис.

Партия эге организациязы септелгени эки шынарлыг доозар сорулга-биле механизатор кадрларның ортузунга көргүзүг агитациязын эки-житкен. Тус-тус бригадаларда агитаторларны быжыглап тургускан болгаш оларның ажылын доктаамал удуртуп турар. Коммунистер Даңзы, Дайгыр-оол септелге үезинде агитхуудусту доктаамал үндүрүп, ол агитхуудустарга мурнакчыларны, ажылда четпестерни илередип бижип турар. Агитхуудустуң доктаамал эки шынарлыг үнүп турары чыдып каап турарларны мурнакчыларның деннелинге чедир көдүреринге болгаш септелгени дүргедедиринге дөгүм болуп турар. Септелгениң чоруп турарының дугайында механизатор кадрларның хуралын чыылдырып, ол хуралга илерээн четпестерни узуткаар дугайында хемчеглерни болгаш септелгени дүрген доозарының арганларын айтып турар. Социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин көргүзүг самбыразынга көргүспүшаан, ооц-биле кады хүн-бүрүде бригадаларның болгаш туус-туус кижилериниң үлүг-нормазын күүседип турарын

1954 чылдың январь 25-те дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралынга В. М. Молотовтуң медеглели

Дээрги дарга, дээрги министрлер!

Франциянын, Англиянын, Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Совет Эвилелиниң даштыкы херектер министрлериниң амгы чөвүлел хуралы бүгү делегейниң хөй-ниитизиниң калбак бөлүктериниң кичээнгейин бодунче хаара тудуп турар.

Моортан хөй-хөй кижилер чугула түңнелдерин манап турар.

Шуут удурланышкак санал-оналдар база бар.

Чамдык бөлүктерде берлин чөвүлел хуралы чүү-даа болбас оурап дүжер, берлин чөвүлел хуралы ажыл-херекке кирбээнде амдан эгелээш, ооң чайлаш чок бууран дүжеринге хамаарыштыр хөй ниитиниң санал-оналын белеткээр херек деп баш бурунгаар медеглеп турары билдингир болгай. Шак ындыг медеглелдер берлин чөвүлел хуралының чаагай күзекчилери деп адап шыдавазывыс кижилерден үнүп турар деп чүве билдингир.

Совет чазак кандыгыл дээрге, ол берлин чөвүлел хуралы түңнел чок болур дээрзинге чөпшээрежиринге баш бурунгаар белен кижилерниң бодалын хүлээп ап шыдавас. Чөвүлел хуралдың киржикчилери бистериниң аравыска айытынган бодал күзээшкинни черле тыппас боор деп бодай-дыр мен.

Берлин чөвүлел хуралының мурнунда, черле элээн үр үениң иштинде Франциянын, Англиянын болгаш АКШ-тың үш чазактары, а ол ышкаш ССРЭ-ниң чазаа ноталар солчуп, бо чөвүлел хуралдың сорулгаларының дугайында боттарычың санал-оналдарын тодаргайы-биле тайылбырлап турган. Маңаа санал-оналдарның солчуушкуну кайы-бир айтырыгларның талазы-биле дөрт күрүнелерниң чазактарының туруштарында ылгалдар турза-даа чок, ол күрүнелерниң төлээлекчилериниң чөвүлел хуралының эргежок чугулазының өйү черле келген дээрзин көргүскен.

Шынап-ла, миллион-миллион кижилер амгы чөвүлел хурал тайбыңны быжыглаарынга, улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынга болгаш Европага айыыл чок чорукту ылаптыг хандырарынга идиг бээр ирги бе? деп айтырыгга харыыны манап турарлар. Берлин чөвүлел хуралы шак ол кол сорулгага канчаар харыылаарындан хамаарыштыр ол улустар аразының харылзааларының улам ынайгы хөгжүлдезинге бодунуң таарымчалыг ролюн ойнаар апаар.

Амгы чөвүлел хуралдың хүн айтырыглары баш бурунгаар доктаатынмаан. Даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы бодунуң хүн айтырыгларын боду доктаадып алыры дыка таарымчалыг болур деп чүве илеретинген. Совет төлээлер канчаарыл дээрге, амгы чөвүлел хуралдың хүн айтырыгларын тодаргайлап турарының үезинде ол айтырыгны ёзу барымдаалап эвес, харын херек кырында көөрү эргежок чугула деп чүвени барымдаалап турар. Бистиң чөвүлел хуралывыстың хүн айтырыгларынга тайбыңны быжыглаарынга болгаш ол талазы-биле эрткен чылын чогуур түңнелдер чедип алдынган, улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны улам ынай кошкадырынга идигни берги дег шак ындыг айтырыгларны тургусса чогуур деп чүвени удуртулга болдуры эргежок чугула. Шынап-ла, дайынның доозулганының болгаш Кореяга тайбыңчыдылганы чарганының фактызын чедир үнелевейн барып болбас, ол чорук хамыктың мурнунда Кыдат Улус Республиканың болгаш Корей Улус-Демократтыг Республиканың инициативазының түңнелинде чедип алдынган болгай. Ол болуушкуннуң таарымчалыг түңнелдери Азияга-даа, Европага-даа, Америкага-даа салдарлыг болган.

Чугаалажып көрзе чогуур айтырыгларның иштинден баштай герман айтырыгдан эгелээйн.

Бистиң чөвүлел хуралывыстың хүн айтырыынга герман айтырыгны тургусса чогуур дээрзиниң дугайы бо чөвүлел хуралдың бүгү киржикчилериниң аразында дугуруштунган деп санап болур. Ооң-биле кады герман айтырыгны ацгыландыр көрүп болбас, айтырыгны көөрү Европага айыыл чок чорукту хандырарының дугайында ниити айтырыг-биле чарылбас харылзаалыг деп чүве мырынай илдең-дир. Герман айтырыгны чүгле ынчаар шиитпирлээри Европага тайбыңны быжыглаарынга идиг берип, быжыг болгаш чөптүг болур.

Делегейниң бирги дайынын болгаш база делегейниң ийиги дайынын өөскүдүп үндүргени дээш кол харыысалганы Германия чүктээри билдингир. Кайзер Вильгельмниң үезинде делегейниң бирги дайынын герман милитаризмниң агрессчи күштери өөскүдүп үндүрген. Ол дайынга герман милитаризм кадыгдошкун аштырыышкынга таварышкан турбуже, гитлерлиг Германия оон-даа артык аар-берге аштырыышкын-биле доозулган делегейниң ийиги дайынын өөскүдүп үндүргеи.

Делегейниң ийиги дайыны Европаның улустарынга санап четинмес каража-когаралдарны таварыштырганы база билдингир болгай. Ол каража-когаралдар делегейниң бирги дайынының үезинде болган човулаң хилинчектерден болгаш өлүм-чидимнерден оранчок ажыг болган. Аажок улуг күжениишкиннерниң дугайын чугаалаваска безин, эң улуг каража-когаралдарга бистин чуртувустуң улустары, Совет Эвилели таварышкан. Миллион-миллион совет өг-бүлелер эң чоок кижилериндеи—ашактарындан, ооолдарындан, акы-дуңмаларындан чарылган болгай. Совет херээженнер база канчаар-даа аажок улуг каража-когаралдарга таварышкан. Бо бүгүнүң дугайын ССРЭ-ниң улустары кажан-даа уттуп шыдавас.

Гитлержи агрессияның таварыштырганы өске улустарның өлүм-чидим когаралының ужурун бис ол ышкаш ылап билип турар бис.

Агрессчи герман милитаризмниң бирги-даа, ийиги-даа делегей дайынынга бодал чок киириштиргени болгаш герман милитаризмниң политиказының үреглээшкинниг ужуунга бо хүнге чедир таваржып турар герман улустуң медереп билиишкини биске база-ла билдингир. Амгы байдалда герман айтырыг болза, герман милитаризмниң делегейниң үшкү дайынын өөскүдер чаа оралдажыышкыны болдунмас кылдыр ынчаар шиитпирлетинген турар ужурлуг деп чүве ол бүгүден билдингир-дир. Ол болза, герман айтырыгны көөрү Европага айыыл чок чорукту хандырары-биле чарылбас харылзаалыг болуру ол. Төөгүлүг дуржулганың көргүзүп турары ышкаш ол болза, бүгү делегейге тайбыңны хандырарынга база-ла улуг ужур-дузалыг-дыр.

Бо чөвүлел хуралга киржип турар дөрт улуг күрүнелериниң чазактары делегейниң ийиги дайынының үезинде-даа, ооң доозулганының сөөлүнде-даа бо айтырыгның талазы-биле чаңгыс-аай бодалдыг, чаңгыс-аай санал-оналдыг турган фактыны онзалап демдеглээр ужурлуг апаардыр. Ооң-биле холбаштыр АКШ-тың, Англияның болгаш ССРЭ-ниң чазактарының баштынчыларының 1945 чылдың февральда болган Ялта конференциязының шиитпирлерин, а ол ышкаш ол-ла чазактарның 1945 чыллың августа болган Потсдам конференциязынга хүлээп алган дугуржулгазын чугаалаарга-ла четчир.

«Чайгылыш чок сорулга болза, герман милитаризмни болгаш нацизимни чок кылыры, Германия моон соңгаар черле бүгү делегейге тайбыңны үреп шыдавас кылдыр ындыг магадыларды тугузары» болур деп чүвени Ялта конференциязының шиитпирлери баш удур көрүп турар. Ол шиитпирлерни Францияга болгаш а ол ышкаш өске-даа бүгү каттышкан нациялар бүрүнү-биле деткээн. Потсдам конференциязының киржикчи күрүнелери айыткан ялта шиитпирлерин бадыткавышаан, «герман милитаризм болгаш нацизм узуткатынган турар, эвилелчилер, бот-боттарының дугуржулгазы-биле ам болгаш келир үеде-даа, Германия бодунуң кожаларынга азы бүгү делегейге тайбыңны камгалаарынга моон соңгаар кажан-даа кыжанмас турарынга өске-даа эргежок чугула хемчеглерни алыр» деп Германия дугайында потсдам декларациязында медеглээннер. Ол шиитпирлерге Франция база-ла каттышкан. Ол шиитпирлер бүгү делегейниң улустарының деткимчезин алган.

Герман айтырыгны Европаның айыыл чок чоруун хандырарының негелделери-биле дүүштүр шиитпирлээри чүгле бүгү Европа улустарының болгаш ылаңгыя агрессчи герман милитаризмниң таварыштырган өлүм-чидимин чаңгыс удаа эвес көрүп келген Германия-биле кожа күрүнелериниң сонуургалдарынга дугжүп турар эвес, харын герман улустуң бодунуң национал сонуургалдарынга харыылап турар. Германия дугайында үстүнде потсдам декларациязында герман айтырыгны шиитпирлээриниң ол талазы баш удур көрдүнген. Декларацияда чугаалап турары болза: «Немец улусту чок кылырын азы кулданыышкынга дүжүрерин эвилелчилер бодавайн турар. Немец улус бодунуң амыдыралын демократтыг болгаш тайбың үндезинге эде тургузарын моон соңгаар боттандырарынга белеткепир арганы немец улуска бээр деп эвилелчилер бодап турарлар. Бир эвес герман улустуң хууда күжениишкиннери ол сорулганы чедип алырыпче амыр-соксаал чок угланган турар болза, чогуур үе эрткен сөөлүнде делегейниң хосталгага ынакшылдыг болгаш тайбың улустарының аразынга черни ээлээри аңаа болдунар». Ол-ла бодал 1942 чылда-ла И. В. Сталинның: «гитлерлер солчуп, халажып турарлар, а герман улус, герман күрүне—үевээр артып турар дээрзин төөгүнүң дуржулгазы чугаалап турар» дээн кайгамчык сөстеринде чугаалатынган турган.

Германияның тайбыңга ынакшылдыг болгаш демократтыг хөгжүлдезинин оруктарының дугайында ол шиитпирлер амгы үеде ам-даа күштүг болуп хевээр артып турар бе? Ол дугайында ийи янзы санал-онал турбас ужурлуг. Совет улус-даа, Франциянып, Англияның болгаш АКШ-тың улустары-даа Англияның, АКШ-тың, ССРЭ-ниң чазактарының болгаш оларга каттышкан Францияның чазааның хүлээп алганы улустар аразының ол дугуржулгаларынга дүүштүр герман айтырыгның талазы-биле шиитпирни хүлээп алыр ужурлуг, Ялтага хүлээп алган шиитпирлер-даа, потсдам дугуржулгалары-даа база герман айтырыгның талазы-биле ол шиитпирлерде салдынган кол сорулгалар болза, берлин чөвүлел хуралының герман айтырыг талазы-биле шиитпириниге таарышкан кол угланыышкынны айыткан турар ужурлуг. Олар чүгле ынчан Европага тайбыңны быжыглаарының эрге-ажыктарынга бараан болур апаар. Европа улустарының аразында харылзаалары база герман улус биле харылзаа улустар аразының кады-ажылдажылгазын быжыглаарының орву-биле чүгле ынчан чогумчалыг хөгжүүр.

Герман айтырыгны Европаның айыыл чок чоруунуң негелделери-биле дүүштүр шиитпирлээриниң эргежок чугулазын баш удур көрүп турар ол (айыткан шиитпирлерниң шынын) дайын сөөлүнде Европага турбустунган байдал бүрүнү-биле бадыткап турар-дыр. Германияның чаңгыс-эвин катап тургузарының болгаш ниити герман чазакты тургузарының айтырыы чаңгыс-аай Герман тайбынга ынакшылдыг демократтыг күрүне болур бе азы ол база дагын милитаризм болгаш агрессчи күрүне болу бээр бе дээрзиниң дугайында айтырыг-биле чарылбас холбаалыг деп чүве оортан илдең-дир. Европаның өске күрүнелериниче удур угланган европа чурттарының бир бөлүүнүң шериг блогу болуп турар «Европаның камгалал ниитилежилгези» янзылыг бөлүглежиишкинге Германияны чүмү-биле азы Германияның кандыг-бир кезээн киириштирер чорукту болдуруп болбазы оортан база илдең-дир. Чижээлээрге, Барыын Германияны «Европаның камгалал ниитилежилгезинче» киирери Европага айыыл чок чорукту хандырарының сорулгаларын шиитпирлээри-биле таарышпас деп чүве болза, күрүнелериниң ындыг шериг блогун тургузары Германияның чүгле национал чаңгыс-эвин катап тургузарын болдунар арга чок ышлып турар эвес, харын база Европага чаа дайынның айыылын дыка күштелдиреринге чайлаш чокка чедирер дээрзинден-не көстү бээр-дир. «Европа армиязын» тургузар дугайында шиитпирни хүлээп алырын манап турар герман милитаризмниң амгы төлээлекчилери улустар аразының кандыг-даа дугуржулгаларын кылырынга ам чөпшээрежилгезин берип турары, ол дугуржулгаларны катап тургустунган герман милитаризм эрте-даа бол, орай-даа бол, чайлаш чокка, ора тырткылап кааптар деп үвеге бир-тээ бистиң иштивистен кымда-даа чигзинер барымдаалар чок болганда, харын үүс чылдың төөгүзүнүң дуржулгазы бисти аңаа өөредип турар-дыр.

Кым-на амгы үеде «Европа армиязы» дижир чүвени тургузарының эге баштайгы планнарының хемчээлинге герман милитаризмни тудуп болур аргалыг дээр хоозун мегеге бодун оожургадып чазамыктаар болдур, ол кижи моон соңгаар ол дугайында хомудаар чадавас, ынчанмыже орайтап калган болур. Бир эвес герман милитаризмге ооң катап төрүтүнериниң оруу ажытынар болза, ынчаарда, делегейниң ийи дайынарының төөгүлүг дуржулгазының бо дугайын херечилеп турары ышкаш, делегейниң чаа дайынының айылы кээргел чок, боттуг болгаш чайлаш чок апаар. Германияның моон соңгаргы хөгжүлдези кандыг оруктап чоруурул—чаңгыс-аай демократтыг Германияның өске чурттар-биле тайбың кады-ажылдажылгазының оруу-биле чоруур бе, азы чаа дайынны белеткээриниң болгаш өөскүдериниң оруу-биле, ооң-биле кады, немецтерниң боттарының аразынга акы-дуңма өлүржүлгезинче баар орук-биле чоруур бе дээр дугайында айтырыгга Европаның улустары улуг сагыш човаашкынын үндүрүп турары мынчангаш элдепсинчиг эвес.

Герман милитаризмни катап тургузарының политиказының өске улуг уржуктарының дугайын база бодаар херек. «Европа армиязы» дижир чүвени тургузары азы шынын чугаалаарга, өжээргек агрессчи сорулгалыг барыын герман армия кол күш болу бээр барыын европчу элээн каш күрүнелерниң армиязын тургузар чорук болза, боттарының айыыл чок чоруун хандырар сорулга-биле Европаның өске күрүнелериниң камгаланыкчы эвилелиниң тургустунарын болдуруп болур. Бо таварылгада, Европада тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту кады хандырарының талазы-биле хемчеглер дугайында европа улустарының сагыш човаарының орнунга, Европаның чурттары күрүнелериниң бот-боттарынга удурланышкак шериг талазы-биле ийи бөлүглежиишкини кылдыр чарлыр ийик, ол чорук Европага чаа дайынның айылын күштелдиреринче чайлаш чокка чедирер.

Европага ол медилиг айыылдыг байдалдың тургустунарын Европаның ССРЭ болгаш Франция ышкаш шак ындыг континент күрүнелери оныа барымдаалап көөр апаар. Боттарының арнын Францияның девискээриниң улуг ырак эвесте-ле эжелекчилери кылдыр көргүскен гитлержи генералдарга баштаткан барыын герман армия тергиидекчи черни ээлей бээр «Европа армиязының» удурланыкчыларының санының Францияда өзүп турары черле билдингир.

Гитлержи армияга бодунуң девискээриниң элээн улуг кезээн эжелетиргениниң дөрт чылын чуртап эрткен болгаш Германияга удур дайынга кижи болгаш материал талазы-биле аажок улуг когаралга таварышкан совет улус келир үеде бодунуң айыыл чок чоруун хандырар дугайында кандыг-даа сагыш човаашкын үндүрбейн барып шыдавас. Ооң ол эрге-ажыктары Франциянын-даа, Польшаның-даа, Англияның болгаш Бельгияның-даа, Чехословакияның-даа, база Европаның болгаш үүгле Европа эвес, харын өске черлериниң тайбынга ынакшылдыг өске-даа улустарының эрге-ажыктары-биле дүгжүр дээрзинге бүзүрелдиг бис.

Герман айтырыгны шиитпирлээри Европага айыыл чок чорукту хандырарының негелделерин харылаан турзун дээр дугайында айтырыгны Совет Эвилелинин, ол ышкаш Европаның өске-даа чурттарының, хамыктың мурнунда, Германия-биле кожа турар күрүнелериниң турбузуп турарының ужуру-даа ында. Ону чедип алыры, бир эвес Германия тайбың болгаш демократтыг күрүне кылдыр катап каттыжар болза, база бир эвес агрессчи күш кылдыр ооң катап төрүтүнерин болдурбас болза, чүгле ындыг таварылгада болдунуп болур. Герман айтырыгны чүгле шак ынчаар шиитпирлээри Европаның улустарының эрге-ажыктарынга, ооң-биле кады герман улустуң бодунуң үндезин эрге-ажыктарынга тааржып турар болу өөр. Оон өскээр шиитпирлээр чорук герман улусту национал бот-өлүртүнүүшкүн-биле кыжаныр турар орукче чыгап турар.

Ол сорулгаларны шиитпирлээр чорук болза, Германияның салым чолун милитаристер болгаш алаан негекчилери боттарының холунга база катап аптар шак ындыг байдалды болдурбазынче угланган эргежок чугула хемчеглерни, Европада боттарының агрессчи болгаш адаан негекчи планнарын ам безин чажырбайн турар Германияда шак ындыг идеттериниң эрге-чагыргаже оруун дугаарынче угланган хемчеглерни алган турарын негеп турар деп чүвени билип алыры берге эвес.

Аңаа холбаштыр делегейге чугула ужур-дузалыг болуп турар чамдык документилериниң дугайын сагындырып каары эргежок чугула.

Герман милитаризмниң талазындан агрессияның чаа үүлгедиглерин баш удур болдурбазының талазы-биле француз-совет керээ бар болуп турар. 1952 чылдың англи-совет керээзи база-ла ол сорулгаларга хамааржып турар. База-ла шак ындыг утка-шынарлыг болуп турар 1947 чылдың француз-англи керээзи база бар. Адактың сөөлүнде, герман айтырыгның талазы-биле потсдам шиитпирлериниң ужур-утказын кудуладып болбас. Быжыг тайбыңны болгаш Европаның улустарының айыыл чок чоруун хандырарының эрге-ажыктарынга тааржып болгу дег, шак ындыг тодаргай хемчеглерни кады ап чорударынга бо бүгү чүүлдер үндезин болуп шыдавайн база шыдавас ужурлуг болуп турар деп бе ынчаш.

Германия-биле тайбың керээзин чарып болурунуң сорулгазынга тааржыр шак ындыг чазак тургустунган да, ол герман чазак-биле тайбын керээзин чарар деп хүлээлгени дөрт күрүнелер Потсдам дугуржулгазын ёзугаар боттарынга алганы билдингир болгай. «Германияның ук сорулгага тааржыр чазаа» болза, дайынның чазаа эвес, а үүгле тайбыңның чазаа, агрессияның болгаш адаан негекчилериниң чазаа эвес, чамдык үеде соңгу-атлантика шериг эвилелиниң чепсээ апаргаш, а ооң соонда кызыгаарларны катап эде көөр, ындыг болганда, делегейниң чаа дайынын өөскүдер дээш боо-чепсекти холунга туткаш киріптер чазак эвес, а герман улус биле Европаның өске-даа улустарының аразында тайбың харылзааларны деткиринче чүткүлдүг чазак болур.

Бо чөвүлел хуралда төлээлетирген бүгү күрүнелер тайбыңны болгаш Европага айыыл чок чорукту хандырарының бедик болгаш чаагай сорулгаларынче чогум-на чүткүүр деп идегелди илередиксээн ийик бис. Чүгле дээрге, Европага ёзулуг айыыл чок чорукту хандырар сорулганың шиитпирин чүгле ол оруктан тып ап болур. Ооң-биле холбаштыр Германияга хамаарышкан кол айтырыгларны—Германия-биле тайбын керээниң база герман күрүненің чаңгыс-эвин демократтыг болгаш тайбынга ынакшылдыг эгелерге катап тургузарының дугайын моон ынай соңгаарлатпас дээрзин дугуржуп алыры аңаа эргежок чугула болур ийик.

Герман айтырыг, Европаның айыыл чок чоруунуң айтырыы-биле кайы хире сырый холбаалыг болуп турарын бо бүгү чугаалаан үүлдер бадыткап турар-дыр.

Европага айыыл чок чорукту дугайында айтырыг бодунуң ээлчээнде бистиң үенин кол сорулгазы-биле, улустар аразының байдалдарында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының сорулгазы-биле сырый холбашкан.

Үш чазактар-биле ССРЭ-ниң аразынга ноталар солужуп турар үезинде улустар аразының байдалдарында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының сорулгазы-биле сырый холбашкан.

«Улустар аразынга тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту деткиири дээш кол сорулганы» КНО-нуң айыыл чок чорук Чөвүлелинге дааскан деп чүве билдингир болгай. Айыыл чок чорукту Чөвүлелиниң улустар аразынга тайбыңны деткиир талазы-биле бүгү эң чугула шиитпирлери КНО-нуң Уставын ёзугаар беш улуг күрүнелериниң—Франциянын, Англиянын, АКШ-тың, ССРЭ-ниң болгаш Кыдаттың чаңгыс-аай саналы барда хүлээп алдынган турар ужурлуг деп чүве база билдингир.

Кыдат улустуң хоойлу ёзугаар карачаңгыс төлээлекчизи болур улусчу кыдат чазак Каттышкан Нациялар Организациязында кирбээн чүгле чаңгыс ол чорукту ужурунда амгы үеде Каттышкан Нациялар Организациязының бо эң чугула дүрүмнери күүсетинип шыдавайн турар. Ындыг байдал колдуунда Кыдат Улус Республиканың хоойлу ёзугаар эргелерин катап тургузарынга бир күрүне, а тодаргайлаарга Американың Каттышкан Штаттары удурланып турарының түңнелинде тургустунган. Ынчалза-даа бо чорукту таарымчалыг эвези болгаш болдунуп болбазы черле илдең-дир, ынчангаш тургустунган байдал-биле эптежири шын эвес болур ийик.

Чогум-на амгы байдалдарда беш улуг күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын чыылдырары онза ужур-дузалыг болур ийик. Ындыг чөвүлел хуралды чыылдырар чорук делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарынга, ындыг болганда, ниити тайбыңны быжыдарынга дыка дөгүм болур ийик.

Беш күрүнелериниң чөвүлел хуралын чыылдырар чорук, хамыктың мурнунда, эңдере чепсегленишкинге төнчүнү салырынга эргежок чугула. Ону чорудары болза, бир-тээ эңдере чепсегленишкинни үргүлчүлээн чорук эңдере чепсегленишкиниң улустарга чүгле шыдажыр аргажок аар дөңгүзүн болдуруп турар эвес, а харын база улустар аразының байдалдарын улам чидигленди-рериниге болгаш кайы-даа тала күрүнелериниң шериг бөлүглежиишкиннерин тургузарынга чедирер чүве төлээде, эргежок чугула болуп турар.

Амгы үе байдалдарда чаңгыс-даа күрүне, ооң иштинде чаңгыс-даа улуг күрүне, эңдере чепсегленишкиниң политиказын чорудуп тургаш, кандыг-бир чогумчалыг түңнелди чедип ап шыдавас. Ынчалза-даа бир эвес ол агрессчи болгаш экономика талазы-биле таарышпас политиканы боттандырарын улам ынай үргүлчүлээр болза, эңдере чепсегленишкиниң политиказы чурттун күрүне саң-хөөлерин болгаш экономиказын үреп болур.

Эңдере чепсегленишкиниң политиказын боттандырар сорулгага хөй-хөй миллиард долларны, уламна хөй миллиард фунт стерлингилерни октап болур болгаш эңдере чепсегленишкиниң база «күштүн политиказының» карак мегелээн түңнелдери-биле сагыш чазап болур. Ынчалза-даа бо бүгүде идегелдиг үндезин чок болуп турар, ындыг болганда, өске талага күштернин күженишкинин болгаш чаа-чаа чогуур хемчеглерни боттандырарын болдуруп турза-даа, салдынган сорулганы чедип алырын хандырып шыдавас. Ол таланың ап чорудун турар хемчеглери өске талага чогуур удурланышкынныг хемчеглерни болдура бээри ындыг таварылгаларда бодунуң чаңчыл болган ужур-утказын ала бээр.

Чамдык күрүнелер боттарының кызыгаарларындан ырак турар өскениң девискээрлеринге хөй санныг шериг базаларын тургузарының ырак сорулгалыг планнарын боттандырып турар. Ооң-биле кады ону камгаланырының эрге-ажыктарынга кылып турар дээр янзылыг чугаалап турарлар, ынчалза-даа ол дугайын чугаалап турар-даа, ындыг медеглелдерни дыннап турар-даа кижилер аңаа бүзүревейн турар. Өске талазында Европаның чамдык күрүнелеринде, Соңгу Африканың девискээринде, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн-чүктүң чамдык күрүнелериниң девискээрлеринде америк шериг базаларны тургускан чоруктуң камгаланыр сорулгалар-биле дөмейлежир чүзү-даа чок деп чүве кандыг-даа кижиге билдингир. Өскениң девискээрлеринде хөй санныг америк шериг базаларның тургустунганы Совет Эвилелинге удур, Кыдат Улус Республикага удур, улус демократиязының чурттарынга удур угланган деп шуут чарлап турар эвээш эвес медеглелдер АКШ-тың шериг болгаш шериг эвес ажылдакчыларында бар. Ынчалза-даа, ындыг политика болгаш ындыг хевирлиг планнар улуска көзүлдүр-ле боттарының адын баксырадып турар болгаш чайлаш чок буураашкынче чыгатырган.

Бо бүгүден тодаргай түңнелдерни үндүрзе чогуур.

Хамыктың мурнунда бүгү боо-чепсектерни ылаңгыя улуг күрүнелериниң боо-чепсектерин улуу-биле кызырар дээн ышкаш ындыг хемчеглерни чорударын соңгаарладып болбазын, база массалыг узуткаашкын чепсээниң атомнуг, водородтуг болгаш өске-даа хевирлерин хоруурунче, ол хоруушкунга улустар аразының ажыктыг контролюн тургузарынче угланган шиитпирлерни үндүрериниң эргежок чугулазын хүлээп көөр, ынчангаш олче баштайгы базым кылдыр атомнуг чепсекти ажыглаарындан чазактарның ойталаарының эргежок чугулазын хүлээп көөр херек. Бо сөөлгү айтырыгга хамаарыштыр совет төлээлер болза, атомнуг айтырыг талазы-биле сөөлгү үеде чугаалажып көөрүнүң тодаргай чурумун айыткан фактыны барымдаалап көөр апаар, ынчангаш ону эдерзе чогуур.

(Уланчызы 4-кү арында).

1954 чылдың январь 25-те дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралынга В. М. Молотовтуң медеглели

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырары болгаш ол чөвүлел хуралга делегейде дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырар талазы-биле, ооң иштинде эндере чепсегленишкинни соксадыр талазы-биле хемчеглерни чугаалажып көөрү бүгү делегейге оңрги чергениң ужур-дузалыг болур ийик. Улустар аразының бо эң чугула айтырыгларын чугаалажып көөрүнүң, оода чадаарда, эгезин салырынга сонуургалдыг эвес ындыг улус-даа чок, ындыг күрүнедаа чок. Берлинде амгы чөвүлел хурал бодунуң ээлчээнде эндере чепсегленишкинни соксадырынга дузалаар дээш кандыг-бир тодаргай бурунгаар базымны кылган туруп болур ийик.

Улуг күрүнелерниң аразында харылзааларны таарыштырарынга хамаарышкан айтырыгларны моон ынай соңгаарладырын база болдурбас деп чүвени хүлээп көрөйн барып болбас, ынчанмас болза, улустар аразының хөй-хөй айтырыгларын шиитпирлээрин хандырып база делегейниң дүшкүүрлүг чоруун моон соңгаар чавырылдырарын чедишкинниг деткип болбас. Ооң-биле кады Кыдат Улус Республикага хамаарышкан айтырыгларны ооң Каттышкан Нациялар Организациязында хоойлу ёзугаар эргелерин катап тургузарын кириштирбишаан, таарыштыр шиитпирлээри онза ужур-дузалыг болуп турар. Ол херекке бурунгаарлаашкын улустар аразының эң чугула политиктиг болгаш экономиктиг айтырыгларын таарыштырарынга, ооң иштинде корей айтырыгны шиитпирлээринге улуг ужур-дузалыг болур ийик.

Корей айтырыгның талазы-биле политиктиг конференцияны чыылдырары улуг бергедээшкиннерге таварышканы билдиңгир болгай. Конференцияның киржикчилериниң составының дугайында дугуржуушкун безин мынчага чедир чедип алдынмаан. Талаларның аразында өске чидиг чөрүлдээлер база бар, ол чорук бодунуң илерээшкинин түттурган шериглер дугайында айтырыгның талазы-биле тайбынчыдылга дугайында дугуржулганың негелделерин каржызы-биле үрээн чоруктуң фактыларындан тыпкан.

Ол бүгү болза, чамдык улуг күрүнелерниң аразында чогумчалыг харылзааларның чок болуп турары-биле дыка холбаалыг. Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырары ам корей айтырыгда-даа, база улустар аразының өске-даа чамдык боттуг айтырыгларын шиитпирлээринде элээн хөй бергедээшкиннерни чайладырынга идиг бээр ийик деп чүвеге чигзиниишкин туруп шыдавас.

Кыдат Улус Республиканы «хүлээп көөрүнден» ойталап турар чурттар база бар. Ынчалза-даа фактыларны «хүлээп көрбези», эң ылаңгыя эң улуг төөгүлүг болуушкуннарны «хүлээп көрбези» кажан-даа таарымчалыг түңнелдерни берип көрбээн. Азияга болуп, бодунуң илерелгезин хамыктың мурнунда кыдат улустуң тиилелгезинден болгаш Кыдат Улус Республиканың тургустунганындан тыпкан үндезин өскерлиишкиннерни моон соңгаар-даа херекке албас чорук күрүнелер аразынга харылзааларны чидиглендиринге чедирип, делегейниң бүгү улустарының хан-дамырындан сонуургалдыг болуп турары улустар аразының өйү келген айтырыгларын шиитпирлеп таарыштырарынга шаптыктаашкыннарны тургузуп турар.

Чону 1 миллиард хире кижи болуп турар 25 улуг болгаш бичин күрүнелер Кыдат Улус Республика-биле дипломаттыг харылзааларны тургускан азы тургузуп турарлар. Бир эвес ол тодаргай дорт орукка моондактарны сагыштыы-биле тургуспаан чүве болза, ындыг күрүнелерниң саны ийи катап өзүп, бежен азы ооңдаа хөй болган турар ийик.

Кыдат Улус Республика-биле политиктиг харылзааларны тургуспаан азы Кыдат Улус Республика-биле политиктиг азы экономиктиг харылзааларны таарыштырып тургузарын безин бодаваан, Азияда чаңгыс-даа хамаарышпас күрүне артпаан. Чижээлээрге Индия, Пакистан, Индонезия, Бирма чергелиг шак ындыг азий чурттар Кыдат Улус Республика-биле дипломаттыг харылзааларны шагда-ла тургусканнар. Кым-даа эвес, харын Индияның премьер-министри болгаш Азияның шылгарангай күрүне ажылдакчызы дээрги Неру ийи хонук мурнунда мынча деп медеглээн: «Каттышкан Нациялар Организациязы коммунистиг Кыдатты киириринден ойталап тургаш, бодунуң туруштарын кошкадып турар-дыр. Чаа Кыдаттың көстүп келгени бүгү делегей байдалында кайгамчык улуг фактор болуп турар. Кыдатты хүлээп көрбези—херек кырында боттуг чоруктан караан чажырганы ол болур».

Европаның хөй-хөй күрүнелери, ооң иштинде Атлантика блогунга хамааржып турар күрүнелер-даа чаа Кыдат-биле дипломаттыг харылзааларны тургузары эргежок чугула деп билингеннер. Чүгле Соңгу болгаш Мурнуу Американың девискээринде улус-демократтыг Кыдат-биле чогумчалыг харылзааларны доктаадып тургузарын мынчага чедир шиитпирлеп апкы дег чаңгыс-даа күрүне тывылбаан. Ынчангаш ол чүүң дугайын херечилеп турары,—ооң ындыг тайылбырлаашкынар чокка билдингир-дир.

Совет чазак шак ындыг байдал үр үргүлчүлеп шыдавас деп чүвени барымдаалап турар. Кыдат Улус Республиканың киржилгези-биле беш күрүнелерниң чөвүлел хуралын чыылдырары делегейниң бүгү байдалын таарыштырарынга болгаш кадыкшыдарынга дыка улуг идигни бээр ийик.

Адак сөөлүнде, бир эвес бистер шуптувус улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чавырылдырарын ылаптыы-биле оралдажыр болзувусса ол чорук бодунуң илерээшкинин күрүнелер аразынга садыг харылзааларын калбартыры-биле холбашкан улустар аразының харылзааларындан база тывар ужурлуг.

Чамдык күрүнелерниң талазындан, хамыктың мурнунда АКШ-тың талазындан сөөлгү үеге чедир ССРЭ-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле садыглажыышкынны хоругдаарынче угланган политиканы чорудуп турар. АКШ-тың чазаа ооң ужурундан үш чыл мурнунда АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң аразынга хөй чылдар дургузунда күштүг болуп келген садыг дугуржулгазын күш чок болдурган. АКШ-ка болгаш америк блокгуң чурттарынга ССРЭ-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле садыглажыышкынны херек кырында хоругдаарының дугайында Каттышкан Штаттарда Вэттлдиң хоойлузу туруп турар деп чүве база билдингир. АКШ-тың талазындан алдынып турар ол-даа болгаш өскеда элээн хөй хемчеглер үгле улустар аразының садыглажыышкынынга янзы-бүрү бергедээшкиннерни тургузарынче эвес, харын улустар аразының харылзааларын чидиглендиринче база угланган. Улустар аразының садыглажыышкынын хөгжүдериниң оруунда тургустунган ол бүгү моондактар болгаш ылгай көөр чоруктар бодунуң сорулгазын чедип алган бе ынчаш? ССРЭ-ге, Кыдатка болгаш улус демократиязының чурттарынга хамаарыштыр ол бүгү ылгай көөр хемчеглер ол күрүнелерде экономиктиг көдүрлүүшкүнү ара доктаадып шыдаваан болгаш харын делегейниң ийиги рыногун тургузарынга болгаш ол чурттарның аразынга экономиктиг харылзааларны кады быжыглаарынга идиг берген деп чүвени бистер шуптувус билир болгай бис. Улустар аразының садыглажыышкынының талазы-биле хоругдаашкыннарның болгаш ылгай көөр чоруктарның шак ол политиказын үргүлчүлээри, ылаңгыя чамдык чурттарның экономиказында бар болуп турар бергедээшкиннерни кым-даа хүлээвейн барып шыдавас, амгы байдалдарда ол чүүң берип шыдаарын боттарыңар-ла бодап көрүңер.

Хөй-хөй күрүнелерниң сонуургавайн барып шыдавас үүлү болур улустар аразының садыглажыышкынын хөгжүдеринге чогумчалыг байдалдарны тургузарының талазы-биле беш күрүнелерниң төлээлекчилериниң чөвүлел хуралы бодунуң таарымчалыг ролюн ойнаар ийик.

Беш күрүнелерниң чөвүлел хуралы бүгү беш улуг күрүнелер бүгү делегей байдалында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынче күзел-чүткүлүн херек кырында илередип турар шак ындыг үндезин суур бар турда ынчан болуп болуру билдиңгир.

Бо айтырыг талазы-биле берлин чөвүлел хуралынга дугуржулга чедип алдынар аргалыг дээрзинге илегелин совет төлээлер илередирин күзээр ийик.

Беш күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын чыылдырарының дугайында айтырыгдан болгаш герман айтырыгдан аңгыда, амгы чөвүлел хуралга австри айтырыгны чугаалажып көөрү чогумчалыг болур ийик.

Европага тайбыңны быжыглаарының эрге-ажыктары болгаш австри улустуң национал эргелерин хандырарының эргежок чугулазы хостуг болгаш хамаарышпас Австрияны эң дүрген катап тургузарын база австри айтырыгны шиитпирлеп таарыштырарын негеп турар.

Ол айтырыг дөрт күрүнелерниң бар дугуржулгазы-биле дүүштүр шиитпирлеп таарыштыртынган турар ужурлуг деп Совет чазак санап турар. Ол айтырыгны көрүп турарының үезинде ону шиитпирлеп таарыштырары Европаның улустарының айыл чок чоруун база Австрияның хамаарышпас чоруун хандырарынга болгаш Австрия база дагын агрессчи күштериң холунда чепсээ, ылаңгыя, герман милитаризмниң чепсээ болу бербезинге идиг берзин деп чүвени барымдаалаары эргежок чугула.

Бүгү чугаалатынган үүлдер берлин чөвүлел хуралының хүн айтырыгларынга хамаарыштыр дараазындагы саналды киирериниң аргазын меңээ берип турар:

1. Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны чавырылдырарының талазы-биле хемчеглериниң дугайы болгаш Францияның, Англияның, АКШ-тың, Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын чыылдырарының дугайы.

2. Герман айтырыг болгаш Европаның айыл чок чоруун хандырарының сорулгалары.

3. Австри күрүне керээзиниң дугайы.

Бистер шак мындыг хүн айтырыгларын хүлээп алгаш, кичээнгейни амгы үеде эң-не онза чугула болуп турар шак ындыг айтырыгларже мөөңнээриниң аргазын алыр ийик бис.

Маңаа мээң мурнумда Францияның мурнундан—дээрги Бидо болгаш Англияның мурнундан —дээрги Иден медеглел кылдылар. Ол чугааларны улуг кичээнгейлиг дыңнадывыс.

Дээрги Бидо-даа, дээрги Иден-даа, а ооң мурнунда АКШ-тың күрүне секретары дээрги Даллес бодунуң эге сөзүнге-даа амгы чөвүлел хуралдың таарымчалыг түңнелдеринге боттарының идегелдерин илередип чугааладылар. Совет Эвилелиниң төлээлекчизи кижи болганымда бо чөвүлел хуралга дээргилер Бидо, Иден болгаш Даллес-биле кады Европаның улустарының айыл чок чоруун хандырарының эргеажыктарынга таарыжып турар болгаш ооң-биле кады бүгү делгейге тайбыңны быжыглаарынга идиг берип турар шак ындыг түңнелдерни чедип алыр дээш бүрүн беленимни илергейлеп тур мен.

Дөрт күрүнелериң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралының ажытынганы

БЕРЛИН. Январының 25-те Берлинде мурнундагы контроль чөвүлелиниң бажыңында ССРЭ-ниң, Францияның, Англияның болгаш АКШ-тың даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы ажытынган.

Чөвүлел хуралда ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов, Францияның Даштыкы Херектер Министри Ж. Бидо, Англияның Даштыкы Херектер Министри А. Иден болгаш АКШ-тың Күрүне секретары Д. Ф. Даллес киржип турар.

Чөвүлел хуралдың ажылында совет таладан А. А. Громыко, Я. А. Малик, а ол ышкаш Г. Н. Зарубин, С. А. Виноградов, Г. М. Пушкин, В. С. Семенов, Л. Ф. Ильичев, А. А. Соболев, Н. Т. Федоренко, И. И. Ильичев; Францияның талазындан —Пароди, де Ля Турнель, де Маожери, Брустра, Сэйду, Байенс; англи таладан—Робертс, Ф. Хойер-Миллар, У. Хэйтер, Ч. Ф. К. Коулмэн, А. Наттинг; АКШ-тың талазындан—Р. Л. О'Коннор, Д. Макартур, Ч. Болен, Р. Р. Боуи, Д. Брюс, Конэнт, Ч. Д. Джексон, К. У. Маккардл олар киржип турар.

Январь 25-теги хуралга министрлер доктаатынган чурум ёзугаар хуралдарны ээлчег-биле даргалаарын дугуржуп алган. Бирги хуралды Даллес даргалаан.

Министрлер ажыл чурумунуң дугайын дугуржуп алганының соонда хурал даргазы медеглел кылыры-биле Ж. Бидога сөс берген.

Бо чөвүлел хурал дөрт күрүнелериң аразында харылзааларны үр зкижидеринче орукка баштайгы базым болуп, делегейниң чарлыышкынныг чоруун узуткаар, ниити таарыштырыышкына орукту база дагын ажыдар деп бүзүрелди илереткеш, чөвүлел хуралдың киржикчилери чурттарның аразында чөрүлдээлер бар болганындан чөвүлел хурал бүгү-ле шиитпирлетинмээн айтырыгларны көөр ужурлуг деп Бидо айыткан. АКШ-тың киирген саналдары атомнуг кыжаныышкынның дугайында айтырыгны шиитпирлээриниң аргазын берип турар болгаш Францияның бодалы-биле алырга, чепсегленишкиннерни дүжүрериниң дугайында айтырыг атомнуг айтырыгның талазы-биле ам болур чугаалажыышкыннарның түннелдери-биле холбашкан деп Бидо бадыткаан.

Бидо Азия айтырыгларының чугула ужур-утказын миниип чугаалааш, ол айтырыглар шиитпирлетинер ужурлуг болгаш «дүрген болган тудум улам дээре» деп медеглээн. Ынчалза-даа «ол айтырыгны шиитпирлээри ону ооң хамаарышпас черинге шиитпирлээр дээр оралдажыышкынбиле дүргедетинмес ийик» деп бадыткааш, амгы чөвүлел хурал Европа айтырыгларын шиитпирлеп көөр ужурлуг деп Бидо медеглээн. «Австрияның салым-чолу Кореяның салым-чолундан хамаарышпас деп бодай-дыр мен. Ынчангаш Германияны каттыштырарының дугайында айтырыгны Кыдаттың бүгү делегей байдалын доктаадып тургузарының дугайында айтырыг-биле чүге холбаштырар чүвел?» деп ол чугаалаан.

Францияның даштыкы херектер министри Европаның амгы чарлыышкыны болза, сонуургалдыг күрүнелернин узуткаар ужурлуу «кадык эвес болуушкун-дур» деп билинген. Ынчалза-даа ооң-биле кады Бидо ол чарлыышкын барыын-чүкке «албадатынган» чүве дээр аянныг шагдала ойтур шаптырган үүгүлдү дапкырлап турар, ынчаарга ол чарлыышкын херек кырында барыын талакы күрүнелериң политиказының уржуу-биле болдунган-на болгай. Ол төөгү талазы-биле кандыг-бир анализ бээриңден болгаш баштайгы чылдагааннарга хамааржыр кандыгдаа чылдакчылардан дадагалзаар апаар деп Бидо медеглээн. «Бистиң камгалал программавыс канчаргадаа чугаалажыышкыннарның чүүлү болуп шыдавас» деп санап турар бис деп ол чугаалаан. Бидо бо талазы-биле барыын талакы күрүнелериң «камгаланыышкын» дээр хемчеглери оларның айыыл чок чоруун хандырар сорулгалыг деп чүвени «барымдаалап» турар. Бидонуң бодалы-биле алырга, чугаалажыышкынның чүүлү Германия-биле тайбын керээ болгаш австри керээ болур ужурлуг. Бидо герман айтырыгга хамаарыштыр тайбың керээзиниң белеткелиниң байдалдары, а ылавылаарга,—бүгү Германияны төлээлээр чазактың турза чогууру ам-даа боттандыртынмаан деп чугаалааш, «хостуг соңгулдалар» дээр чүвени чорударындан эгелээр херек дээрзиниң дугайында барыын талакы күрүнелериң билдингир бадыткалын база дагын дапкырлап чугаалаан.

Герман национализмниң болгаш Германияның талазындан айыылдың өзүлдезин болдурбас төлээде, «ол бөлүглежиишкин алыс бүдүжүнүң талазы-биле ооң кандыг-даа кежигүнүңүн талазындан тус-тус болгаш коллективтиг агрессия болдурар аргажок болу бээр шак ындыг шуут камгаланыкчы шынар байдалдыг организацияга Германияны киирери ажыктыг» деп Бидо чугаалан. «Германияда демократияның салым-чаяаны Германияның барыын-чүк-биле «ассоциациязындан» хамааржыр аянныг кылдыр Бидо медеглээн.

Ооң соонда Англияның Даштыкы херектер министри А. Иден медеглел кылган. «Берлинниң бо конференциязы бүгү чер бөмбүрзээнде идегелди төрүтүндүрүп үндүрген. Тайбынга ынакшылдыг улустар бистен тайбын ажылды манап турар, ынчангаш бистер оларның хөңүн баскыратпас ужурлуг бис» деп ол чугаалаан. Дайын үезиндеги кады-ажылдажылга тайбыңныңдаа чылдарында үргүлчүлээр боор деп чүвеге Англияда хөй-хөй кижилер идегеп турган, ынчалза-даа ол чорук болдунмаанынга британ улус ханызыбиле хомудап турар дээрзин Иден үргүлчүлеп чугаалаан. Англия ооң-биле холбаштыр «бодунуң айыыл чок чоруун хандырар болгаш Европага тайбыңны хевээр зрттырар дээш бодунуң эвилелчилерк-биле дем каттыштырып ажылдаарындан өске шилилгени тыппаан» деп ол бадыткаан. Барыын талакы күрүнелериң блогун тургусканын болгаш Европаны чарылдырарының политиказын шынзыктырар дээр ол оралдажыышкынының соонда Иден чөвүлел хуралдың сорулгазы «Европада туруп турар чөрүлдээлерни кошкадыры, база ийиде, Барыын-чүктүң чурттары-биле Совет Эвилелиниң аразынга эң бүзүрежиичел харылзааны деткип калбартыры болур ужурлуг деп медеглээн. «Бүгү делегей айтырыгларын» чугаалажып көөрүнге ол удурланып дадагалзааш, «бо конференция Европаның дугайында Европаның конференциязы» болур, ынчангаш хамыктың мурнунда Европаның кол айтырыглары болур Германияның болгаш Австрияның айтырыгларын көөр ужурлуг деп чугаалаан.

Бидонуң айыыл чок чорукту хандырарының дугайында сагындырыглары-биле Иден эп-сеткилин каттыштырган. «Дээргиниң чазаа Каттышкан Нациялардың кежигүнү болуп турар. Ооң-биле кады бисте Совет Эвилели-биле ам-даа хөй чылдарда күштүг болуп артар керээ-даа бар. Бистер ол хүлээлгелеривисти сыныш чокка барымдаалап турар бис, олар агрессияның кандыг-даа актызынга киришпезивисти, Совет Эвилелиниң айыыл чок чоруунга кажан-даа кыжанмазывысты хандырып турар» деп Иден чугаалаан.

Иден барыын талакы күрүнелериң дугуржулгаларын болгаш керээлерин айыыл чок чорукту магадылап турар аянныг «шуут камгаланыкчы шынар байдалдыг» хемчеглер кылдыр көргүзерин оралдашкан. Бир эвес совет чазак ону эргежок чугула деп санап турар болза, Совет Эвилелиниң айыыл чок чоруунуң дугайында айтырыгны Совет Эвилели-биле чугаалажып көөрүнге беленин Иден илереткен.

Совет Эвилели-биле чөрүлдээлериң болгаш Европада бергедээшкиннериң үндезининде герман айтырыг болгаш Германияны сагыштыы-биле ийи кезекке чарып турар чорук туруп турар деп чүвени айыткаш, Иден Германияны тайбың каттыштырары база Германия-биле тайбын керээни чарары Европага үр тайбыңның чаа перспективаларын ажыдар ийик деп билинген. Ынчалза-даа Иден ол айтырыгны шиитпирлээриниң аргаларының дугайын чугаалап тургаш, барыын талакы күрүнелериң чазактарының герман айтырыгны шиитпирлээриниң баштайгы базымы бүгү Германияны «хостуг соңгулдалар» дээр чүве болур ужурлуг дээрзиниң дугайында билдингир бадыткалдарын база дагын дапкырлап чугаалаан, ынчаарга, Германияның амгы чарлыышкынының байдалдарында база ооң барыын талакы кезээнде дерзии боннчу корум-чурум турда, герман улустуң хостуг тура-соруг илередилгези, Германияның тайбың демократтыг үндезининге каттыжыышкыны болдунар аргажок ийик деп чүве билдингир болгай. Иденниң саналын ёзугаар алырга, Германияның улузунуң тура-соруунга чөрүштүр, бүгү Германияны боннчу корум-чурумну херек кырында нептередир сорулгалыг шак ындыг «хостуг соңгулдаларны» эрттиргениниң соонда бүгү герман чазакты тургузарын хандырар дээш тургузукчу хуралдың белеткелин чорудары бирги сорулга болуп турар ол бүгү герман чазакты тургускуже чедир бүгү Германияны федералдыг республика дээрзиниң администрациязы ажылдаар ужурлуг деп Иден немеп чугаалаан.

Ооң соонда ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри В. М. Молотов медеглел кылган. (В. М. Молотовтуң медеглели бистиң бо хүнгү солунувуста тускай үнген).

Дөрт күрүнелериң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралының баштайгы хуралы ооң-биле доозулган. АКШ-тың Күрүне секретары Даллес шаг-үе орайтаанын барымдалааш дараазының хуралынга медеглел кылыр мен деп медеглээн.

(СЭТА).

Чилиниң найысылалының хөй-ниитизиниң хуралы

БУЭНОС АЙРЕС. Чилиниң «Эль Сигло» солунунуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналын шүлүкчү Павло Нерудага тывыскаы-биле холбаштыр база Чилиниң депутаттар палатазының даргазы, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү Балтасар Кастронуң Европа чурттарынга чорааш ээп келгени-биле холбаштыр Сант-ягога чоокта чаа Чилиниң хөй-ниитизиниң төлээлекчилериниң хуралы болуп эрткен. Хуралга Аргентинаның, Бразилияның болгаш Уругвайның тайбың талалакчыларының шимчээшкининиң төлээлекчилери олурушкан.

Чилиниң тайбың камгалалының национал комитединиң даргазы Альфредо де Аместиниң Чилиниң Каттышкан Штаттар-биле шериг дугуржулгазын күш чок болдурары дээш база калбак садыг харылзааларын доктаадып тургузары дээш демиселче кыйгырган эге чугаазының соонда Павло Неруда чүве чугаалаан.

«Шүлүкчүлерге чүгле бистиң үевисте онаажып болур шак ындыг аас-кежии меңээ онаашты: мээң сөстерим чер бөмбүрзээниң эң-не ырак дээн булуңнарынга чедип шыдаандыр, бүгү-ле сөстерниң иштинден шүлүкчүнүң тайбың дугайында кижилерге бараалгатқан сөстери кижи төрелгетенге эң-не ханы салдарлыг болур-дур дээрзинге бүзүредим. Бүгүдеге билдингир кижиниң ниити сагыш бодалының дугайын азы алызындан ылаптыг шынныг чоруктуң дугайын бижиири белени ол деп санавайн тур мен. Ынчалза-даа бистер шүлүкчүлер чүгле улустарны өөредир эвес, харын бөдүүн кижилерден база өөренип алыр ужурлуг бис» деп Павло Неруда чугаалаан.

Ооң соонда Балтасар Кастро сөс алгаш, Тайбыңның Бүгү-делегей чөвүлелиниң сессиязының шиитпирлериниң дугайын, ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга бодунуң чорааныың дугайын чугаалаан. «Совет Эвилелиниң улузу бүгү делегейжи депшилгениң мурнуку одуруунда чоруп турар тур» деп ол чугаалаан.

Каттышкан Штаттарның чагырыкчы бөлүктериниң өөскүдүп турары Америк тип чүгле АКШ-ка чагыртыр дээр политиказын ол буруу шаап чугаалаан.

Балтасар Кастро бодунуң чугаазын мындыг кыйгырыг биле дооскан: «Чили республика бодунуң келир үезин боду тодаргайлазын дээш, тайбың дээш демисежиңер. Тайбыңны камгалаары, ол дээрге, кижи төрелгетенниң ынакшылын, хосталгазын, депшилгезин камгалааны ол болур».

Хурал соонда «АКШ-биле шериг дугуржулгазын күш чок болдурар», «Делегейниң бүгү чурттары-биле харылзааны доктаадып тургузар» деп лозунгуларның адаа-биле чыскаал болган.

(СЭТА).

1953 чылда Венгрияның улус ажыл-агый планының күүселделериниң түңнелдери

БУДАПЕШТ. 1953 чылда улус ажыл-агыйының планының күүселделериниң түңнелдериниң дугайында Венгрияның Төп статистикэ эргелелиниң дыңнадыын парлаан.

1953 чылда Венгрияның улус ажыл-агыйы дыка чедишкиннерни чедип алган деп дыңнадыгда чугаалап турар. Чылдың ортан үезинде өскерткен бүдүрүлге планын үлетпүр 101,3 хуу күүсеткен. Өскерткен план болза, улустуң хереглел үүлдериниң бүдүрүлгезин улгатырарынче угланган. Үлетпүр продукциязының өзүлдези 11,8 хуу болган.

Чазак болза, көдээ ажыл-агый талазы-биле тараачыннарның байдалын дыка экижидериниң хемчеглерин ап чоруткан. Чурттуң МТС-тери янзы-бүрү ажылдар кылыышкынын 1952 чылдан 30 хуу улгатырган.

Демир оруктун, хем болгаш автомобиль транспортунуң чүк сөөртүлгезиниң өзүлдези дыка улгаткан деп медээде айтып турар.

1953 чылда капитал салыышкынының түңү 16,3 миллиард форинт болган, ооң-биле кады, ийи дугаар чартык чылда чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнге, а ол ышкаш көдээ ажыл-агыйга капитал салыышкыны болгаш социал-культуралыг хереглелдериниң акшаландырыышкыны улгаткан.

Көдээ ажыл-агый 1216 комбайнарны, муң-муң тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын алган. 81 суурлар, 33 МТС-тер, 96 госхозтар болгаш 102 бүдүрүлге кооперативтери электрижитинген.

Четче эвес медээ ёзугаар алырга, 1953 чылда национал орулга 1952 чылдың деңнелинден 12 хуу ашкан.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГА

Январь 27-де үнген «Шын» солунда «ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның талазы-биле соңгулда участоктарын тургузар дугайында» Кызыл хооркүүскомнуң шиитпириниң бирги абазацын «ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» 27, 28 болгаш 29 үүлдерин ёзугаар. . .» деп номчуурдур.

Ук частырыг редакцияга хамаарышпас чылдагаандан болган.

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орулакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01543. Культура эргелелиниң типографиязы